

Bryssel den 5 juli 2022
(OR. en)

10791/22

LIMITE

ELARG 55
ME 1

I/A-PUNKTSNOT

från:	Arbetsgruppen för utvidgningen och de länder som förhandlar om anslutning till EU
till:	Ständiga representanternas kommitté (Coreper)/rådet
av den:	5 juli 2022
Föreg. dok. nr:	WK 9357/22 REV 1
Ärende:	ASSOCIERINGEN MED MONTENEGRO – Fastställande av Europeiska unionens ståndpunkt inför det elfte mötet i stabiliserings- och associeringsrådet

1. Inför det elfte mötet i stabiliserings- och associeringsrådet med Montenegro har arbetsgruppen slutgranskat Europeiska unionens ståndpunkt enligt bilagan nedan.
2. Med förbehåll för Corepers bekräftelse uppmanas rådet att godkänna unionens ståndpunkt enligt bilagan till denna not.

ELFTE MÖTET I STABILISERINGS- OCH ASSOCIERINGSRÅDET
EU–MONTENEGRO

den 14 JULI 2022

Utkast till EU:s gemensamma ståndpunkt

Europeiska unionen välkomnar mötet i stabiliserings- och associeringsrådet EU–Montenegro. Detta möte är ett lämpligt tillfälle att se över Montenegros framsteg med förberedelserna för medlemskap efter de möten som hållits i stabiliserings- och associeringsrådets underkommittéer och i stabiliserings- och associeringskommittén sedan det senaste mötet i stabiliserings- och associeringsrådet.

Punkt 1: Godkännande av dagordningen

Punkt 2: Godkännande av protokollet från det tionde mötet i stabiliserings- och associeringsrådet den 27 juni 2019

Punkt 3: Förbindelserna inom ramen för stabiliserings- och associeringsprocessen

3.1 Anslutningsstrategin, särskilt mot bakgrund av kommissionens rapport om Montenegro för 2021

EU upprepar sitt entydiga åtagande för det europeiska perspektivet för Montenegro. EU välkomnar de övergripande framsteg som hittills gjorts i anslutningsförhandlingarna, där samtliga 33 granskade kapitel har öppnats och tre kapitel preliminärt har avslutats, och Montenegros godtagande av den förbättrade utvidgningsmetoden, som godkändes av Europeiska unionens råd den 6 maj 2021. Efter anordnandet av en första politisk regeringskonferens med Montenegro i juni 2021 välkomnade EU den 14:e regeringskonferensen med Montenegro som hölls den 13 december 2021, som utgjorde ett forum för politisk dialog om reformprocessen. EU välkomnar Montenegros strategiska EU-inriktning och vilja att gå vidare i anslutningsförhandlingarna på grundval av fortsatta reformframsteg, och bekräftar sitt åtagande att ytterligare stödja Montenegro i dess strävanden i riktning mot EU-medlemskap.

EU betonar att nästa milstolpe, innan man går vidare mot ett preliminärt avslutande av andra kapitel eller kluster, är att uppfylla de **interimistiska riktmärkena för kapitlen 23 och 24**. EU har fastställt 84 interimistiska riktmärken i dessa två kapitel. Detta säkerställer en balans mellan framstegen i fråga om rättsstatsprincipen och de övergripande framstegen i förhandlingarna. När Montenegro åtgärdar alla återstående brister i fråga om yttrandefrihet och mediefrihet, kampen mot korruption och organiserad brottslighet samt påskyndar och fördjupar reformerna av rättsväsendets oberoende, professionalism och ansvarsskyldighet, kommer Montenegro att kunna göra ytterligare framsteg när det gäller anslutningen. Montenegro avgör hur snabbt detta arbete kommer att fortskrida.

EU noterar Montenegros åtagande på rättsstatsprincipens område och uppmanar Montenegro att fortsätta att arbeta med genomförandet av alla relevanta aspekter av klustret för grundläggande principer och att ge centrala reformer vederbörlig politisk uppmärksamhet och synlighet, oavsett om det rör sig om rättsstatsprincipen, reform av den offentliga förvaltningen, de demokratiska institutionernas funktionssätt eller ekonomiska kriterier, samt kapitlen 5 (Offentlig upphandling), 18 (Statistik) och 32 (Finansiell kontroll). I detta sammanhang betonar EU att Montenegro måste följa upp rekommendationerna i kommissionens rapport om Montenegro för 2021 i god tid och på ett övertygande sätt.

EU lovordar Montenegros fullständiga anpassning till EU:s utrikes- och säkerhetspolitik, inbegripet EU:s restriktiva åtgärder till följd av Rysslands provocerade aggression mot Ukraina. EU välkomnar också Montenegros starka stöd för EU:s initiativ i FN som svar på denna aggression, för internationell rätt och för en regelbaserad världsordning. Detta är ett starkt tecken på landets strategiska inriktning och engagemang för målet om EU-anslutning. EU ser fram emot en fortsatt 100 %-ig anpassning. EU välkomnar de ansträngningar som redan gjorts för att genomföra sanktionerna och uppmanar Montenegro att fortsätta med de nödvändiga åtgärderna för en fullständig tillämpning av de antagna restriktiva åtgärderna. EU:s ekonomiska plan och investeringsplan för västra Balkan ger regionen en viktig drivkraft med 9 miljarder euro i bidrag och garantier för att mobilisera investeringar på upp till 20 miljarder euro under det kommande årtiondet. Planen kan stimulera regionens långsiktiga, socioekonomiska återhämtning och konkurrenskraft, stödja dess gröna och digitala omställning, främja hållbara transporter och hållbar konnektivitet, regional integration samt handel och därmed också stärka samarbetet och konvergensen med EU. För att planen ska få största möjliga verkan måste partnererna på västra Balkan beslutsamt ta itu med ekonomiska och sociala reformer och stärka rättsstaten och den offentliga förvaltningens kapacitet.

EU är den största givaren av ekonomiskt stöd till Montenegro. Med anledning av antagandet av den rättsliga ramen för instrumentet för stöd inför anslutningen (IPA III), som är den huvudsakliga finansieringskällan, uppmanar EU Montenegro att påskynda förberedelserna av mogna och hållbara projekt. När det gäller IPA III 2021 kommer Montenegro att dra nytta av ett årligt program på 34,21 miljoner euro. I och med detta belopp är Montenegro, med tanke på landets begränsade befolkningsmängd, en av de stödmottagare i världen som mottar mest ekonomiskt stöd från EU per capita.

Politiska kriterier

EU noterar att Montenegro har fortsatt att i tillräcklig grad uppfylla de **politiska kriterierna**.

EU noterar att myndigheternas offentliga politiska åtagande för Montenegros strategiska EU-inriktning och deras engagemang för anslutningsprocessen regelbundet och konsekvent nämns som landets huvudprioritering och generellt återspeglas i relevanta politiska beslut.

När det gäller **de demokratiska institutionernas funktionssätt** framhåller EU sina förväntningar på ett starkt politiskt åtagande, verkligt engagemang och konsensusbyggande från alla berörda institutioner och aktörer i genomförandet av Montenegros EU-reformagenda.

EU välkomnar bildandet av en ny regering i april 2022. EU ser fram emot att i en konstruktiv anda samarbeta med alla politiska aktörer och institutioner som för framåt de EU-relaterade reformerna. EU förväntar sig att regeringen tar itu med medborgarnas förväntningar på framsteg i EU-anslutningsprocessen och välkomnar den nya regeringens strategiska prioritering att påskynda landets förhandlingar om anslutning till EU. EU upprepar vikten av en politisk debatt i parlamentet och av ett engagemang för en konstruktiv samordning av alla relevanta lagstiftningsinitiativ. Alla politiska aktörer har ett ansvar för detta.

EU erinrar om att rekommendationen från OSSE/ODIHR om en övergripande reform för att harmonisera vallagstiftningen och i god tid före nästa val reglera alla viktiga aspekter av valen genom en inkluderande process fortfarande inte har genomförts. EU uppmanar parlamentet att inleda en öppen, beslutsam och inkluderande dialog om genomförandet av kvarstående rekommendationer från OSSE/ODIHR.

EU välkomnar det faktum att **civilsamhällesorganisationernas** roll i anslutningsprocessen erkänns och främjas på politisk nivå, men understryker att denna roll måste stärkas ytterligare i praktiken.

EU erinrar om att prioriteringen för ytterligare övergripande framsteg i anslutningsförhandlingarna är att uppfylla de interimistiska riktmärkena för **kapitlen 23 och 24**. EU noterar att Montenegro har fortsatt att genomföra handlingsplanerna för kapitlen 23 och 24 och andra strategiska dokument på området för rättsstatsprincipen. EU välkomnar att Montenegro arbetar för att ta itu med de frågor som har lyfts fram i Europeiska kommissionens rapport om Montenegro för 2021, och vid den regeringskonferens som hölls i december 2021, bland annat på de kritiska områdena yttrandefrihet och mediefrihet, kampen mot korruption och organiserad brottslighet samt behovet av att bevara de resultat som tidigare har uppnåtts i reformen av rättsväsendet. EU uppmuntrar till ett intensifierat reformarbete, med tydlig inriktning på välkända, kritiska brister, och en grundlig planering av detta arbete, och förblir fast beslutet att bistå i detta arbete.

När det gäller **rättsväsendet** välkomnar EU att vissa högnivåutnämningar inom rättsväsendet slutligen har ägt rum, vilket har lett till en ökad stabilitet inom rättsväsendet och till en utveckling i riktning mot ett fullt fungerande rättssystem som kan agera oberoende och fritt från egenintressen och externt inflytande. Detta inbegriper parlamentets utnämning i december 2021 av fem icke-åklagarledamöter i åklagarrådet, vilket gjorde det möjligt för rådet att återuppta sin verksamhet och enhälligt utnämna en ny tillförordnad riksåklagare. EU välkomnar också att domarrådet har utnämnt elva domare till Högsta domstolen. Dessutom välkomnar EU utnämningen av en ny särskild chefsåklagare, vilket ger stabilitet åt den särskilda åklagarmyndigheten, som är ett viktigt rättsligt och brottsbekämpande organ. Slutligen noterar EU att fyra domare har valts till domarrådet och att de kommer att tillträda när mandatet för de nuvarande domarledamöterna i rådet löper ut.

EU erinrar dock om att ett antal viktiga domarutnämningar, som kräver kvalificerad majoritet i parlamentet, fortfarande inte har ägt rum, bland annat gällande fyra icke-domarledamöter i domarrådet, en ständig riksåklagare och tre domare i författningsdomstolen. EU uppmanar parlamentet att inleda en öppen, beslutsam och inkluderande dialog i detta hänseende. EU uppmanar Montenegro att säkerställa meritbaserad utnämning av personer som kan agera oberoende utan otillbörlig politisk påverkan.

EU beklagar att det inte har gjorts några framsteg i genomförandet av viktiga reformer av rättsväsendet. Det har gjorts begränsade framsteg när det gäller att uppnå resultat i fråga om rättsväsendets *oberoende, professionalism* och *ansvarsskyldighet*, vilka måste stärkas ytterligare, bland annat genom att man genomför den relevanta konstitutionella och rättsliga ramen och genom att man antar lagändringar i enlighet med europeiska standarder och bästa praxis. För att inte motverka de goda framsteg som redan gjorts uppmanar EU Montenegro att i sak ta itu med alla kvarstående rekommendationer från Venedigkommissionen och Gruppen av stater mot korruption (Greco), efter en bred och inkluderande samrådsprocess.

Rättsväsendets effektivitet måste stärkas. EU förväntar sig att Montenegro förbättrar systemen för förvaltning av personal, ekonomi, IKT och infrastruktur, antar en ny strategi för rationalisering av det rättsliga nätverket samt genomför IKT-strategin för rättsväsendet.

På området för **inhemsk hantering av krigsförbrytelser** välkomnar EU det fortsatta genomförandet av strategin för lagföring av *krigsförbrytelser* samt det goda samarbetet med grannländerna och den internationella avvecklingsmekanismen för brottmålstribunaler. EU erinrar dock om att man vid utredningen och avgörandet av krigsförbrytelseärenden fortfarande stöter på vissa rättsliga och praktiska hinder när det gäller en effektiv utredning, lagföring, prövning och bestraffning av krigsförbrytelser i enlighet med internationella normer, och uppmanar Montenegro att övervinna dessa hinder.

När det gäller **mediefrihet och yttrandefrihet** välkomnar EU den stärkta rättsliga ramen för ett effektivt skydd av journalister och andra mediearbetare mot hotelser och angrepp, som är en följd av ändringarna av strafflagen, och de ansträngningar som nyligen gjorts för att undersöka gamla fall. EU förväntar sig att Montenegro säkerställer fullständig och effektiv rättslig uppföljning av attacker och hotelser, inklusive de gamla fallen. EU noterar att public service-företaget RTCG har infört en mer pluralistisk redaktionell politik och erinrar om att det krävs fortsatta ansträngningar för att säkerställa att företaget uppfyller de högsta standarderna för oberoende och professionalism. EU uppmanar Montenegro att slutföra översynen av den rättsliga och politiska ramen på medieområdet, inbegripet utarbetandet av ett utkast till mediestrategi, som kan underlätta en bred och inkluderande dialog med medieintressenter.

När det gäller **förebyggande av korruption** uppmanar EU Montenegro att fortsätta den positiva trenden när det gäller resultaten från byrån för förebyggande av korruption och förväntar sig fortsatta ansträngningar för att säkerställa dess integritet, opartiskhet och ansvarsskyldighet, i linje med rekommendationerna från de granskningsuppdrag som genomfördes 2019 och 2021.

På området för **kampen mot korruption** förväntar sig EU en förbättring av resultaten när det gäller utredningar, åtal och domstolsbeslut i kampen mot korruption och storskalig korruption, inbegripet finansiella utredningar, beslag och förverkande av tillgångar, i syfte att införa trovärdiga straffrättsliga åtgärder. EU noterar de utredningar som den särskilda åklagarmyndigheten inledde 2022 i fråga om nya fall av storskalig korruption och välkomnar alla ansträngningar för att rättframt ta itu med tjänstefel.

När det gäller **grundläggande rättigheter** välkomnar EU Montenegros genomförande av sina skyldigheter enligt internationella människorättsinstrument och internationell människorättslagstiftning, men noterar att det alltså finns problem med att omsätta genomförandet i praktisk handling. Det behövs bättre effektivitet i utredningarna av hatbrott och av övervåld från brottsbekämpande myndigheters sida. Vi uppmanar Montenegro att åtgärda den senaste tidens incidenter med etniskt och religiöst motiverade attacker, hatbrott och hatpropaganda, som har fortsatt att öka.

EU erinrar om att könsrelaterat våld, särskilt våld i hemmet, fortfarande är ett allvarligt och bestående brottsrelaterat, samhälleligt och folkhälsorelaterat problem. EU uppmanar Montenegro att markant förbättra den rättsliga ramen, inbegripet genom att intensifiera sitt genomförande av Istanbulkonventionen, i enlighet med 2018 års rapport från expertgruppen för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (GreVio), bland annat genom att tillhandahålla effektivt sektorsövergripande samarbete på området och adekvat stöd till brottsoffer.

EU erinrar om att Montenegro måste säkerställa bättre tillgång till rättslig prövning för offer för kränkningar av och brott mot de mänskliga rättigheterna. EU noterar med tillfredsställelse att den institutionella och rättsliga ramen för att ytterligare skydda rättigheterna för homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella (hbtqi-personer) har stärkts, även när det gäller förbindelser mellan två personer av samma kön. EU erinrar dock om att barns rättigheter liksom rättigheter för och icke-diskriminerande behandling av personer som tillhör minoriteter och personer i utsatta situationer, till exempel romer, personer med funktionsnedsättningar samt hbtqi-personer, måste främjas ytterligare. EU understryker betydelsen av att ytterligare öka ansträngningarna att främja jämställdhet, kvinnors och flickors rättigheter på alla områden samt mångfald.

EU står fast vid sitt åtagande för att främja, skydda och förverkliga alla mänskliga rättigheter och fullständigt och effektivt genomföra handlingsplanen från Peking och handlingsplanen från den internationella konferensen om befolkning och utveckling (ICPD) samt resultaten från konferenserna för översyn av dessa, och står i detta sammanhang fast vid sitt engagemang för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Med detta i åtanke bekräftar EU sitt engagemang för främjandet, skyddet och förverkligandet av alla människors rätt att utöva full kontroll över och besluta fritt och ansvarsfullt i frågor som rör deras sexualitet och sexuella och reproduktiva hälsa, utan diskriminering, tvång eller våld. EU betonar vidare att alla människor måste ges tillgång till omfattande information, utbildning, inbegripet omfattande sexualundervisning, och hälso- och sjukvårdstjänster avseende sexuell och reproduktiv hälsa av god kvalitet och till överkomliga priser.

På området för **medborgerliga rättigheter** beklagar EU att regeringen, trots det tidigare aviserade beslutet att avsluta programmet för ekonomiskt medborgarskap 2021, förlängde det med ytterligare 12 månader och nyligen hade sänkt kraven för att erhålla sådant medborgarskap. EU erinrar om att detta system medför risker såsom penningtvätt, skatteundandragande, finansiering av terrorism, korruption och infiltration av organiserad brottslighet. EU uppmanar Montenegro att slutgiltigt fasa ut systemet så snart som möjligt. EU kommer att noga övervaka denna process.

På området för **rättvisa, frihet och säkerhet** välkomnar EU Montenegros fortsatta ansträngningar för att anpassa sig till EU:s regelverk och effektivisera brottsutredningar i fall som gäller organiserad brottslighet. Vissa av rekommendationerna i 2021 års rapport om Montenegro har åtgärdats.

På området för **migration och asyl** välkomnar EU det snabba antagandet och genomförandet av en mekanism för tillfälligt skydd för ukrainska medborgare som har flytt undan kriget och noterar Montenegros ansträngningar för att ta emot ett stort antal ukrainska flyktingar. EU noterar att handläggningstiden för ansökningar om internationellt skydd har förkortats. EU välkomnar antagandet av en ny strategi för migration och återintegrering av återvändande samt Montenegros stärkta samarbete med det europeiska migrationsnätverket och med Europeiska unionens asylbyrå. EU uppmanar Montenegro att fortsätta sina ansträngningar för att stärka sin kapacitet på detta område, genom att modernisera sitt system för registrering av migranter och öka de mänskliga och materiella resurser som avsätts för gränsförvaltning, asyl och mottagande.

EU noterar att Montenegros viseringspolitik fortfarande inte är helt anpassad till EU:s förteckning över länder vars medborgare är skyldiga att inneha visering, och uppmanar Montenegro att vidta konkreta åtgärder för att säkerställa ytterligare anpassning, särskilt när det gäller de tredjeländer som utgör en risk för irreguljär migration eller en säkerhetsrisk för EU.

EU välkomnar Montenegros fortsatta framsteg i **kampen mot organiserad brottslighet** särskilt i och med inrättandet av ett centraliserat bankkontoregister, polisens förstärkta kapacitet och professionalism samt inrättandet av den första gemensamma utredningsgruppen med ett tredjeland. EU noterar att vissa nyckelpersoner inom organiserade kriminella grupper har gripits och att ett rekordantal narkotikabeslag återigen har ägt rum. EU välkomnar det ökade antalet slutliga fällande domar i mål som rör organiserad brottslighet, även på området människohandel. EU konstaterar dock att resultaten när det gäller tobakssmuggling och penningtvätt, samarbetet med Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk, användningen av finansiella utredningar och kapaciteten att förverka vinning av brott måste stärkas. EU uppmanar Montenegro att ta itu med vissa övergripande systembrister i det straffrättsliga systemet, bland annat hur fall av organiserad brottslighet hanteras i domstolarna. Detta kommer att kräva en mer avskräckande straffmättningspolitik och en översyn av användningen av strafflindring på grund av medverkan i brottsutredning i mål som rör organiserad och grov brottslighet.

EU välkomnar den förstärkta strategiska och institutionella ramen för **förebyggande och motverkande av våldsam extremism**. EU uppmanar Montenegro att fortsätta att göra framsteg med genomförandet av den gemensamma handlingsplanen för terrorismbekämpning på västra Balkan.

På området för **offentlig förvaltning** välkomnar EU de framsteg som gjorts när det gäller förvaltningen av de offentliga finanserna och insynen i budgeten. EU välkomnar antagandet av den nya strategin för reform av den offentliga förvaltningen och betonar vikten av att Montenegro antar en ny strategi för förvaltning av de offentliga finanserna. EU beklagar att ändringarna av lagen om offentligt och statligt anställda, som på parlamentets initiativ antogs i januari 2021, sänkte kraven på meritbaserad rekrytering, kompetens och oberoende vad gäller offentligt anställda. EU uppmanar Montenegro att snabbt gå vidare med nya utnämningar till förhandlingsstrukturerna och att behålla personal med erfarenhet i frågor som rör EU-anslutningsprocessen inom många sektorer. Det krävs en stark politisk vilja för att följa meritprincipen och effektivt avpolitisera den offentliga förvaltningen, optimera den statliga förvaltningen och effektivt genomföra ledningens ansvarsskyldighet. Situationen för statsägda företag är också relevant i detta avseende. EU uppmanar Montenegro att se till att inkluderande offentliga samråd genomförs på ett korrekt sätt för att öka medborgarnas och det civila samhällets deltagande i utformningen av politiken och effektivt ta itu med delegeringen av beslutsfattande och ledningens ansvarsskyldighet. EU erinrar om att säkerställande av tillgången till information är av avgörande betydelse för att säkerställa ökad öppenhet och ansvarsskyldighet inom den offentliga förvaltningen och understryker behovet av att anta och genomföra den nya rättsliga ramen för tillgång till information i enlighet med principerna för offentlig förvaltning.

EU välkomnar Montenegros konstruktiva engagemang för **goda grannförbindelser och regionalt samarbete**, som utgör en väsentlig del av Montenegros europeiska integrationsprocess och bidrar till stabilitet, försoning och ett klimat som främjar hanteringen av olösta bilaterala frågor och arvet från det förgångna. EU noterar att Montenegro har undertecknat en bilateral konvention om regionalt samarbete i enlighet med artikel 15 i stabiliserings- och associeringsavtalet med samtliga partner som har ett gällande stabiliserings- och associeringsavtal. EU stöder den gemensamma regionala marknaden som ledarna på västra Balkan lanserade vid toppmötet i Sofia i november 2020 och erinrar om att ett helt inkluderande regionalt samarbete enligt handlingsplanen för den gemensamma regionala marknaden kommer att vara avgörande för att fullt ut ta till vara de möjligheter som regionen samt den ekonomiska planen och investeringsplanen erbjuder.

EU lovordar starkt Montenegro för landets konsekventa utrikespolitiska samarbete, särskilt den fortsatta fullständiga anpassningen till EU:s **gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik**. EU välkomnar Montenegros bidrag till EU:s GSFP-uppdrag och GSFP-insatser.

EU erinrar om att 2007 års bilaterala immunitetsavtal med Förenta staterna inte är förenligt med EU:s gemensamma ståndpunkt om Romstadgans integritet eller med tillhörande vägledande EU-principer för bilaterala immunitetsavtal och att Montenegro måste anpassa sig till EU:s ståndpunkt.

Ekonomiska kriterier

EU välkomnar att Montenegro den 31 januari 2022 lade fram sitt ekonomiska reformprogram. EU noterar i detta sammanhang att de ekonomiska konsekvenserna av Rysslands anfallskrig mot Ukraina kan göra de makrofinansiella scenarier som presenteras i det europeiska reformprogrammet obsoleta. EU påminner om de gemensamma slutsatserna från den ekonomiska och finansiella dialogen, som antogs den 24 maj 2022, mellan Ekofinrådet, västra Balkan och Turkiet. EU uppmanar Montenegro att på ett fullständigt sätt och i tid följa upp den politiska vägledning som ges i dessa slutsatser.

EU noterar att Montenegros ekonomi, efter att ha upplevt den djupaste recessionen i Europa 2020, uppvisade en mycket stark, tvåsiffrig tillväxt 2021 (12,4 %), dock utan att helt återhämta sig till nivån före pandemin. Turismens återhämtning 2021, till vilken återöppnandet av landets gränser bidrog, hade positiva effekter på alla därmed sammanhängande tjänster. Ökningen av antalet besökare till omkring 70–80 % av nivåerna före pandemin ledde också till en delvis återhämtning av den privata konsumtionen och till en ökning av importen. Förhållandena på arbetsmarknaden präglades dock fortfarande av pandemins negativa effekter, trots statliga stödåtgärder för att bevara arbetstillfällen. Till följd av detta fortsatte sysselsättningen att minska jämfört med föregående år, från pandemins utbrott i mars 2020 till juni 2021.

EU berömmar myndigheterna för deras snabba och målinriktade politiska respons på krisen, vilken anpassades allteftersom situationen utvecklades. EU berömmar också regeringen för den ekonomiska återhämtning som har skett sedan det andra kvartalet 2021. EU understryker samtidigt att återhämtningen efter covid-19 kommer att vara beroende av fortsatta statliga insatser för att begränsa de offentliga utgifterna, minska underskottet och föra in de offentliga finanserna (och ekonomin i stort) på en hållbar väg. Dessa ansträngningar kommer att bli ännu viktigare när de ekonomiska effekterna av Rysslands krig mot Ukraina också drabbar Montenegros ekonomi.

EU uppmanar Montenegro att ta itu med de viktigaste utmaningarna på medellång sikt för konkurrenskraften och den långsiktiga tillväxten genom att diversifiera ekonomin, förbättra regelverket, vidta effektiva åtgärder för att motverka den informella ekonomin och öka sysselsättningen, särskilt när det gäller långtidsarbetslösa, kvinnor och ungdomar. EU understryker vikten av digitalisering av den offentliga sektorn för att förbättra dess effektivitet, inbegripet säkerställande av interoperabilitet mellan relevanta databaser inom jobbskapande och beskattning, storleksanpassning och reformer av den offentliga förvaltningen samt den gröna omställningen i detta sammanhang.

EU betonar att rättsstatsprincipen är av avgörande betydelse för att säkerställa hållbar ekonomisk tillväxt. Ett effektivt och oberoende rättsväsende, som ger rättssäkerhet för företag och investerare, rättidig efterlevnad av avtal och öppenhet i lagstiftningsprocessen är förutsättningar för ett investerings- och affärsvänligt klimat.

EU uppmanar vidare Montenegro att se till att all utlandsfinansierad ekonomisk verksamhet följer EU:s värden, normer och standarder, särskilt på viktiga områden som rättsstatsprincipen, offentlig upphandling, miljö, energi, infrastruktur och konkurrens.

EU:s regelverk

EU välkomnar de framsteg som Montenegro har gjort med att anpassa sin lagstiftning till EU:s regelverk och fullgöra sina åtaganden enligt handelsbestämmelserna och de handelsrelaterade bestämmelserna i stabilitets- och associeringsavtalet.

EU noterar att Montenegro fortsätter att ta itu med prioriteringarna avseende den **inre marknaden**. EU noterar att det har gjorts begränsade framsteg med anpassningen till regelverket på området **fri rörlighet för varor**, på grund av att vissa viktiga lagstiftningsakter inte har antagits. EU upprepar vikten av att Montenegro säkerställer att landets organ för marknadskontroll, standardisering och ackreditering får tillräckliga mänskliga och ekonomiska resurser och av att Montenegros standardiseringsinstitut blir fullvärdig medlem i de relevanta europeiska kommittéerna (CEN/Cenelec). EU uppmanar också Montenegro att se till att lagstiftningen om kemikaliehantering genomförs och efterlevs i enlighet med EU:s regelverk.

När det gäller **etableringsrätten och friheten att tillhandahålla tjänster** har det gjorts stora framsteg i fråga om elektronisk bolagsregistrering, samtidigt som förberedelser för inrättande av den gemensamma kontaktpunkten fortsatt. Montenegro bör fortsätta att genomföra den nationella planen för utarbetande av kvalifikationer för reglerade yrken. När det gäller posttjänster har fullständig anpassning till EU:s regelverk ännu inte uppnåtts. Montenegro har antagit handlingsplanen för 2021–2022 för genomförande av utvecklingsstrategin för postsektorn.

EU välkomnar de stora framsteg som gjorts på området **offentlig upphandling**, med förbättringar av överklagandesystemet, genomförandet av lagstiftningen om offentlig-privata partnerskap och offentlig upphandling och regleringen av upphandlingsregler på försvars- och säkerhetsområdet. Genomförandet av det nya elektroniska systemet för offentlig upphandling under 2021 är ett stort steg framåt när det gäller insyn och effektivitet i förfarandena för offentlig upphandling. EU uppmanar Montenegro att vidareutveckla det elektroniska systemet för offentlig upphandling och fullt ut respektera EU:s principer för offentlig upphandling när landet beviljar koncessionen för att driva flygplatser i Montenegro. Inom **immateriella rättigheter** minskade samarbetet mellan berörda myndigheter på grund av covid-19-pandemin och bör nu åter intensifieras. Det har gjorts framsteg med anpassningen till unionens regelverk när det gäller patent, företagshemligheter och upphovsrätt och närstående rättigheter, men dessa framsteg har ännu inte slutförts. Förstärkningen av den administrativa kapaciteten måste fortsätta. En ny nationell strategi för immateriella rättigheter håller på att antas.

EU noterar att Montenegro har fortsatt att göra framsteg på **konkurrensområdet**. När det gäller antitrustfrågor och företagskoncentrationer måste den oberoende myndigheten för konkurrens och statligt stöd (APC – *Agency for the Protection of Competition*) fullt ut utnyttja sina tillsynsbefogenheter, utföra fler inspektioner på plats och ytterligare främja användningen av sitt program för förmånlig behandling som ett sätt att avslöja karteller. Domstolarnas kapacitet att handlägga komplicerade konkurrensärenden måste stärkas avsevärt, vilket i slutändan skulle få positiva återverkningar på ansökningar om förmånlig behandling. När det gäller statligt stöd har nivåerna vad gäller genomförande och efterlevnad av lagstiftningen förbättrats och måste stå kvar högt på dagordningen, eftersom förmågan att se till att lagstiftningen genomförs fortfarande är otillräcklig. APC bör göra betydande ansträngningar för nyrekrytering och därmed sammanhängande kapacitetssuppletering. På rekommendation av APC antog Montenegros parlament en tillfällig ram för statliga stödåtgärder till stöd för ekonomin under utbrottet av covid-19, som är anpassad till EU:s motsvarande ram. Allmänna och särskilda register över statligt stöd, för stöd av mindre betydelse och för covid-19-åtgärder, har inrättats, vilket har ökat insynen. Montenegro behöver se till att de beviljande myndigheterna begär myndigheten för statligt stöd om ett godkännande av eventuellt statligt stöd innan sådant stöd beviljas. I fall där statligt stöd har beviljats utan ett sådant förhandsgodkännande har APC gjort framsteg när det gäller att granska stödet i efterhand och bedöma om det är i enlighet med reglerna. APC avgav tre negativa yttranden om stödet till Montenegro Airlines, vilket upphörde i december 2020, och visade på förbättrade resultat. Montenegro behöver se till att APC har tillgång till all information som krävs för att genomföra unionens regelverk för statligt stöd. Detta inbegriper stora projekt som utförs i samarbete med tredjeländer, såsom motorvägen mellan Bar och Boljare, som måste följa bestämmelserna för statligt stöd i stabiliserings- och associeringsavtalet.

Vad gäller **finansiella tjänster** värdesätter EU det anpassningsarbete som redan utförts, men noterar också att det fortfarande krävs betydande insatser för att genomföra och göra anpassningar till unionens regelverk på detta område. EU välkomnar slutförandet av den oberoende översynen av tillgångarnas kvalitet i banksystemet och noterar att landets banksystem förblir stabilt.

På området **informationssamhället och medierna** har det gjorts framsteg särskilt när det gäller elektronisk kommunikation och informationsteknik, bland annat i riktning mot ett framtida 5G-nät och en ytterligare sänkning av roamingavgifterna i regionen från och med den 1 juli 2021. En ny strategisk ram för digital omvandling har antagits. Montenegro måste stärka sin administrativa kapacitet för att genomdriva EU:s regelverk, slutföra anpassningen av lagstiftningen, särskilt när det gäller audiovisuella medier, säkerställa operativt oberoende för medietillsynsmyndigheterna och public service-företaget och göra framsteg när det gäller att ge tillsynsmyndigheten för elektroniska medier befogenhet att införa sanktioner. Samstämmigheten i den rättsliga ramen för medier måste säkerställas och lagstiftningsprocessen genomföras på ett inkluderande och öppet sätt, genom dialog med alla berörda parter.

EU uppmanar Montenegro att fortsätta att genomföra sin handlingsplan för anpassning till och genomförande och efterlevnad av unionens regelverk på området för **jordbruk och landsbygdsutveckling** och att anta en ny strategi för nästa period som integrerar inslagen i den gröna agendans pelare för hållbara livsmedelssystem. Montenegro har gjort framsteg i genomförandet av EU:s föranslutningsprogram för landsbygdsutveckling (Ipard II) genom ytterligare ansökningsomgångar för och tilldelningar av Ipardåtgärder och bör intensifiera genomförandet. EU kommer att fortsätta att tillhandahålla ekonomiskt stöd och sakkunskap inom ramen för Ipard III.

EU noterar fortsatt stora framsteg när det gäller **livsmedelssäkerhet och veterinära och fytosanitära frågor**. Den reviderade strategin för anpassning till och genomförande av EU:s regelverk genomfördes enligt tidsplanen. Genomförandet av de nationella programmen för att förbättra kvaliteten på obehandlad mjölk och för att uppgradera anläggningar för livsmedelsbearbetning så att de uppfyller EU:s normer har fortsatt, och mer än 50 % av livsmedelsanläggningarna uppfyller nu kraven. Vaccinationerna slutfördes framgångsrikt, vilket har bidragit till att utrota blåtunga och rabies i regionen och i EU.

På området för **fiske** noterar EU att Montenegro har fortsatt att genomföra sin handlingsplan för anpassning till och genomförande och efterlevnad av EU:s regelverk och uppmanar Montenegro att slutföra utarbetandet av den nya strategin för fiske och vattenbruk och den tillhörande handlingsplanen. Viktig ramlagstiftning har ännu inte antagits av parlamentet. Inspektions- och kontrollverksamheten fortsatte, bland annat för att stoppa alla former av olagligt fiske. Ett nytt modernt inspektionsfartyg togs i bruk fullt ut. Montenegro har fortsatt att spela en aktiv roll på internationell nivå, till exempel inom ramen för Allmänna kommissionen för fiske i Medelhavet (AKFM) och när det gäller genomförandet av Europeiska unionens strategi för den adriatisk-joniska regionen (Eusair).

Inom **transportsektorn** beklagar EU att inga framsteg har gjorts och att viktiga reformer fortfarande kvarstår. Detta gäller bland annat insatserna för att inrätta en oberoende tillsyns- och säkerhetsmyndighet inom järnvägssektorn och för att uppnå fullvärdigt medlemskap i samförståndsavtalet om hamnstatskontroll.

När det gäller **energi** noterar EU att reformerna, trots de övergripande framsteg som hittills har gjorts, har skjutits upp under de senaste åren och att många rättsliga initiativ fortfarande är under behandling. Vissa av de förslag som är under behandling går tillbaka till 2015, såsom lagen om försörjningstrygghet för oljeprodukter och inrättandet av ett lagerhållande organ för de obligatoriska oljereserverna, som båda är viktiga rättsakter i den rådande ekonomiska situationen. Framsteg på detta område är beroende av antagandet och genomförandet av dessa och andra rättsakter som fortfarande är under behandling. Viktiga beslut, bland annat i fråga om den planerade framtida utfasningen av värmekraftverket i Pljevlja, behöver dessutom fattas som en prioriterad fråga.

När det gäller **beskattning** välkomnar EU de betydande framsteg som gjorts med genomförandet av WHO:s ramkonvention om tobakskontroll angående märkning av tobaksvaror och alkoholhaltiga drycker med punktskattekontrollstämpel. EU noterar dock ett begränsat genomförande av handlingsplanen för att komma till rätta med de problem som lyfts fram med hjälp av verktyget för diagnostisk värdering av skatteförvaltningen. EU uppmanar också Montenegro att göra ytterligare framsteg med att avskaffa momsbefrielser och andra skattebefrielser som inte överensstämmer med EU:s regelverk samt att ytterligare utveckla skatte- och tullförvaltningens kapacitet och förhindra utflödet av kvalificerad och utbildad personal.

När det gäller **tullfrågor** uppmanar EU Montenegro att slutföra förberedelserna inför landets anslutning till konventionen om ett gemensamt transiteringsförfarande genom att inrätta ett EU-kompatibelt datoriserat transiteringssystem. EU uppmanar också Montenegro att noggrant övervaka hur omorganisationen av tullförvaltningen påverkar tidsramarna för pågående tullprogram och kapacitetssuppleveringen på detta område. Ytterligare förseningar bör undvikas. Utmaningar kvarstår när det gäller att minska den olagliga handeln med tobaksvaror genom frizonen i hamnen i Bar. 2021 års beslut att förbjuda lagring av tobaksvaror i frizonen är ett steg i rätt riktning, men detta i sig är inte tillräckligt. Det befintliga transiteringssystemet för tobaksvaror är till exempel fortfarande en stor utmaning. EU välkomnar Montenegros fortsatta ansträngningar för att utveckla sitt internationella samarbete i detta avseende.

På **statistikområdet** noterar EU det fortsatta arbetet med att harmonisera den statistiska metoden med EU:s standarder och öka överföringen av data till Eurostat, men noterar bristen på överföring av vissa grundläggande datamängder vad avser offentliga finanser. På detta område, men också mer allmänt, är samarbete mellan de viktigaste statistikproducenterna en viktig förutsättning för Montenegros framgångsrika anpassning till EU:s regelverk. EU noterar också att de otillräckliga finansiella resurserna och personalresurserna vid Montenegros statistikkontor (Monstat), liksom bristen på sakkunskap på vissa områden, måste åtgärdas. EU uppmanar därför Montenegro att stärka Monstats personalresurser och finansiella resurser och att ytterligare anpassa sig till det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet (ENS) 2010 samt att tillhandahålla uppgifter om statistik över de offentliga finanserna och förfarandet vid alltför stora underskott. EU betonar vikten av att respektera Monstats yrkesmässiga oberoende och erinrar om Montenegros engagemang för att politiska hänsyn inte ska påverka den officiella statistiken. EU understryker att Montenegro måste organisera den nationella folk- och bostadsräkningen i enlighet med EU:s krav och rekommendationer.

EU noterar att pandemin fortsätter att ha en betydande inverkan på arbetsmarknaden. På området för **socialpolitik och sysselsättning** uppmanar EU Montenegro att genomföra arbetsrätten på ett effektivt sätt och att göra ytterligare anpassningar till regelverket, särskilt när det gäller antidiskriminering. EU välkomnar de ansträngningar som hittills har gjorts för att införa ungdomsgarantin i Montenegro och uppmuntrar till ytterligare ansträngningar för att genomföra den. Evidensbaserad, väl utformad aktiv arbetsmarknadspolitik förblir en prioritering, särskilt sådan som riktar sig till kvinnor, ungdomar, personer med funktionsnedsättning, minoriteter och sårbara personer som har påverkats av pandemin, bland annat romer och egyptier. I detta avseende uppmanar EU Montenegro att fortsätta sin reform av systemet för socialt skydd för att se till att det är inriktat på och skyddar de mest sårbara, samtidigt som man beaktar socialskyddssystemets arbetsmarknadsaktiverande egenskaper, och att ta itu med frågan om avinstitutionalisering.

När det gäller **vetenskap och forskning** uppmanar EU Montenegro att fortsätta att bygga vidare på sitt deltagande i Horisont Europa-programmet för att få till stånd ett ökat samarbete mellan industrin och den offentliga forskningssektorn. EU upprepar vikten av insatser för att öka investeringarna i forskning (med särskilt fokus på att öka investeringarna från den privata sektorn) samtidigt som man förbättrar insamlingen av statistiska uppgifter om forskning och utveckling samt innovation. EU uppmanar Montenegro att se till att strategin för smart specialisering börjar spela en mer aktiv roll till stöd för konkurrenskraft och tillväxt i hela landet.

EU noterar att covid-19-pandemin har haft en stor inverkan på **utbildningssektorn**, vars motåtgärder har varit inriktade på att upprätthålla kontinuitet genom distansundervisning, och uppmanar Montenegro att fortsätta reformarbetet på alla nivåer och stärka sektorns styrning i syfte att tillhandahålla effektivare utbildningstjänster. EU understryker att reformåtgärderna också måste åtföljas av ett fungerande system för övervakning och utvärdering. Jämte läroplansreformen och som ett sätt att hantera arbetsmarknadens behov välkomnar EU den fortsatta praktiska utbildningen på högre nivå och det ökade deltagandet av såväl studenter som arbetsgivare i programmet för alternerande utbildning inom yrkesutbildningen. EU efterlyser ytterligare initiativ för att stärka kvalitetssäkrade grundläggande och övergripande färdigheter, entreprenörskap och yrkesvägledning och upprepar hur viktig lärarnas utbildning och utveckling är för studieresultaten. EU erinrar om behovet av att stärka tillgången till och kvaliteten på förskoleverksamhet och barnomsorg och vikten av inkluderande utbildning för alla flickor och pojkar. EU uppmanar Montenegro att främja EU:s värden i hela sitt utbildningssystem, särskilt pluralism, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och jämställdhet.

EU noterar att Montenegro har gjort vissa förberedelser vad gäller **miljö och klimatförändringar**. Begränsade framsteg har gjorts när det gäller ytterligare anpassning till EU:s regelverk om naturskydd eller när det gäller att utveckla den nationella energi- och klimatplanen i linje med energigemenskapens rekommendationer. Bristen på administrativ kapacitet och ekonomiska resurser på nationell och lokal nivå och den otillräckliga interinstitutionella samordningen måste åtgärdas brådskande. EU uppmanar Montenegro att påskynda arbetet, i synnerhet med avseende på vatten, avfall, natur och klimatförändringar. Under de kommande åren bör Montenegro höja sina ambitioner i riktning mot en grön omställning, säkerställa ett effektivt deltagande från allmänhetens sida i beslutsfattandet och systematiskt integrera miljö- och klimatförändringsaspekter i andra sektorer, inbegripet turism och energi.

Framsteg har gjorts för att skydda det potentiella Natura 2000-området och fågelhabitatet Ulcinj Salina, som fick internationell status 2019 och vars statliga ägarskap klargjordes i juli 2021, varvid hållbar förvaltning har genomförts i samarbete med Tyskland. EU understryker behovet av att bevara och förbättra skyddade områden och potentiella Natura 2000-områden, särskilt Skadarsjön och floden Tara, som har skadats av byggandet av motorvägen mellan Bar och Boljare. Militärutbildningen stoppades på Sinjajevinaberget, som är en del av Unescos biosfärreservat vid floden Tara. Områdena Platomuni, Katič och Stari Ulcinj utsågs till de första marina skyddsområdena i Montenegro 2021. EU understryker att marina arter måste skyddas till exempel vid seismiska undersökningar för olje- och gasprospektering. Framsteg har gjorts på området hantering av industriavfall (deponisanering). EU noterar att energigemenskapen har inlett ett förfarande mot Montenegro, eftersom kolkraftverket i Pljevlja fortsätter att vara i drift trots att det har överskridit det tillåtna antalet driftstimmar enligt EU:s regelverk.

EU uppmanar Montenegro att säkerställa överensstämmelse mellan landets nationella klimatförändringsstrategi och EU:s ram för klimat- och energipolitiken fram till 2030. Efter antagandet av ramlagen om klimatförändringar 2019 och inrättandet av ett nationellt system för handel med utsläppsrätter för koldioxid 2020 krävs det fortfarande en hel del arbete med anpassningen till EU:s regelverk, bland annat när det gäller EU:s utsläppshandelssystem, förordningen om ansvarsfördelning och övervaknings- och rapporteringsmekanismen. I juli 2020 antog regeringen den tredje nationella klimatförändringsrapporten inom ramen för Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar och i december 2021 den tredje tvåårsrapporten om klimatförändringar. I rapporten från juni 2021 för utarbetandet av de uppdaterade nationellt fastställda bidragen inom ramen för Parisavtalet fastställs en ökning med endast 5 % jämfört med det tidigare målet om en minskning av växthusgasutsläppen med 30 % fram till 2030, och denna bör höjas ytterligare. EU välkomnar antagandet av en nationell plan för anpassning till klimatförändringarna 2021 och ser fram emot dess faktiska genomförande.

När det gäller **konsumentskydd och hälsoskydd** noterar EU att Montenegro har gjort begränsade framsteg med anpassningen av sin lagstiftning till EU:s regelverk. När det gäller konsumentskydd understryker EU behovet av ytterligare anpassning, särskilt i fråga om konsumenträttigheter, konsumentkrediter och alternativ tvistlösning. Montenegro måste också säkerställa ytterligare anpassning till EU:s regelverk om hälsoskydd, särskilt när det gäller patienträttigheter vid gränsöverskridande hälso- och sjukvård och ämnen av mänskligt ursprung. EU uppmanar Montenegro att genomföra EU:s regelverk om hälsoskydd och att säkerställa den nödvändiga kapaciteten för detta, särskilt när det gäller tobakskontroll.

När det gäller **finansiell kontroll** noterar EU de framsteg som gjorts när det gäller att förbättra det statliga revisionsorganets kapacitet och förfaranden samt lägga grunden för en effektivare uppföljning av revisionsrekommendationer och för en öppnare och mer transparent kommunikation med parlamentet och allmänheten. EU uppmanar Montenegro att operationalisera den centraliserade budgetinspektionen vid finansministeriet, styra och stärka tillämpningen av ledningens ansvarsskyldighet inom den offentliga förvaltningen och ytterligare anpassa sig till EU:s regelverk om kampen mot bedrägerier som rör unionens ekonomiska intressen.

Föranslutningsstöd (instrument för stöd inför anslutningen – IPA)

EU efterlyser ett ännu närmare samarbete med de nationella myndigheterna vid programplaneringen för och genomförandet av EU-finansiering, särskilt på området för grundläggande principer såsom rättsstatsprincipen, samtidigt som alla tillgängliga genomförandemetoder utnyttjas, inbegripet sektoriellt budgetstöd och garantier. EU betonar att stöd kommer att ges för att uppfylla de strategiska prioriteringar som fastställs i IPA III:s programplaneringsram och den ekonomiska planen och investeringsplanen, i linje med målen för utvidgningspolitiken.

EU uppmanar Montenegro att trappa upp genomförandet av all EU-finansiering, särskilt de program som anförtrotts Montenegro inom ramen för indirekt förvaltning. De relevanta åtgärderna bör inbegripa åtgärdande av personalbrister och personalomsättning samt stärkande av övervakning och kontroll. EU framhåller att inom ramen för IPA III kommer genomförandet av EU-finansiering inom ramen för indirekt förvaltning i mottagarlandet främst att användas som ett förberedande verktyg inför effektiv förvaltning av strukturfonderna vid anslutningen. I syfte att skynda på genomförandet av IPA III erinrar EU om att Montenegro måste utarbeta en relevant och mogen planering för IPA III-projekt, särskilt för de som rör prioriteringarna i den ekonomiska planen och investeringsplanen. Partnersamverkan och samarbete med EU:s medlemsstater förblir ett viktigt verktyg inom ramen för tekniskt bistånd för att stärka kapaciteten att anta och genomföra EU-lagstiftningen. När det gäller investeringsplanering erinrar EU om sitt erbjudande att bistå Montenegro och betonar att alla kapitalinvesteringar bör respektera EU:s standarder och lagstiftning, oavsett investeringstyp eller finansieringskälla, även inom ramen för mellanstatliga avtal, i syfte att säkerställa en så effektiv användning av offentliga medel som möjligt. EU betonar vikten av givarsamordning.

Montenegro fortsätter att dra nytta av deltagandet i följande EU-program, med stöd från instrumentet för stöd inför anslutningen: Erasmus+, Kreativa Europa (kultur- och mediedelarna), programmet för sysselsättning och social innovation, Horisont 2020, Tull 2020, Fiscalis 2020 och programmet för företagens konkurrenskraft och små och medelstora företag (Cosmeprogrammet). Montenegro deltar också med egna medel i EU:s program för rättsliga frågor.

3.2. Bilateral förbindelser inom ramen för stabiliserings- och associeringsavtalet

EU erinrar om att stabiliserings- och associeringsavtalet, inom ramen för stabiliserings- och associeringsprocessen, även i fortsättningen kommer att utgöra kärnan i förhållandet mellan EU och Montenegro. EU välkomnar Montenegros positiva resultat när det gäller att fullgöra sina skyldigheter enligt stabiliserings- och associeringsavtalet.

Punkt 4: Diskussion om utvecklingen på västra Balkan

Europeiska unionen och Montenegro kommer att diskutera utvecklingen på västra Balkan.
